

אחי, ד"ר יהושע ייבין

סיטאות רוסיה. לכן דיקדקו עם הדופקים על שעריה, במקרה שהדופקים היו יהודים. ולא סתם סטולנט באוניברסיטת מוסקבה, אלא בפקולטה לרפואה. ייבין בוודאי גסה כבר אז למדעי רוח. אבל אלה שעמדו על גבו דחפו אותו ל"תכלית" והנה פרצה המלחמה. ייבין מסיים לימודיו ומגוייס מיד. בזמן זה מלחמה נוקקים לרופאים. והפציאנטים הם מווייקים רוסיים, שבשנים כתיקנו, כלומר בשנות שלום אינם רואים לעולם רופא "לרפואה". פי זהו האדם: קוטלים לאלפים, לרבבות, למאות אלפים ומנסים להציל חייהם של בודדים. בצבא הצאר — קצין יהודי לא יזכר ולא יפקד. בנידון זה לא השתנה דבר עד עצם היום הזה. אפשרי שיהיו משטרים ברוסיה, אבל אין שינוי ביחס ליהודים... אין אנו דנים על כמה בוגדים ממקור ישראל, מהטיפוס של אוף הצאר ריכטי או דראגונסקי הסובייטי... המשטר הרוסי יהיה איזה שלא יהיה, מטפק עבודה אך ורק ליהודים בוגדים. אבל אנו סרנו "מדרך המלך". ובכן אסורים קצינים בצבא הרוסי אבל "אין כלל לא יוצא מן ה"כלל". במקרה זה "היוצא מן הכלל" היו הרופאים. ידעתי שנים שלשה-ארבעה קצינים רופאים יהודים בצבא הצאר: ד"ר טשרני חובסקי, ד"ר פרוגינין, ד"ר ייבין. על פעילותו של ד"ר פרוגינין התהלכו אצלנו בבוברויסק אגודות ממש. בראשית המלחמה, שרת ד"ר פרוגינין במחלקת הגיוסים. ר"ה היה משחרר והולך את הכחורים היהודים. סו"ס, עמדו על כך "הראשים הגויים". אולי היתה מלשינות יהודית באמצע. "הנאצי" לסטבו" (הפקירות העליונה) לא רצתה ב"מקרה זה בסקאנדאל. והעבירו את ד"ר פרוגינין בתור רופא לתותח...

ייבין, אשר "מלה (אצלו) בשני זווים" אינו מרבה לדבר על "הקאריירה" שלו בתור רופא צבאי. משהו הוא כתב על כך. עם סיום המלחמה, אין ייבין הופך את ה"פואה ל"קדומו". הוא הזניח את הפרנסה ה"וודאית" של הרפואה והלך לגווע על דברים שבספרות הרבולוציה עשתה את שלה. היא טילטלתו טלטלת גבר. ממוסקבה, — בירת הסובייטים, לוילנה, עיר נעוריו, עיר ה"דלית היהודית, עיר הנערים היהודים הה"זים על הצלת המוויק הרוסי והפרולטריון הבינלאומי. וילנה — עיר האנטישמיות ה"פולנית עם הצריחים של "הקוסטיוולים" (בתי היראה הקתוליים). ומווילנה, לברלין, — בירת גרמניה של "ויימאר". לברלין או ב"וילנה בנה ייבין ביתו, כלומר נשא אשה. (אבל על מרים ובית אביה — זהו נושא בפני עצמו). ומברלין — לכפר יחזקאל. הדבר היה בשלהי "העליה השלישית" או בשחר הרביעית. מרים היתה גננת ופרנסת הבית עליה. וייבין שקוע בחלומות. מברלין העלה אתו הזוג הצעיר את תינוקם, את ישראל, עכשיו מרצה באוניברסיטה על בלשנות עברית. בכפר יחזקאל, ליתר דיוק, בצריף בית-החולים של עין זורדה, נולד להם זאביק, לעתיד לבוא איש לה"י ועכשיו ארכיולוג בישראל. בכפר יחזקאל התקיימה הפגישה בין ייבין לבניני. (סוף יבוא)

הצרחנים, "הפלאקאטיים" של אביגדור ה"מאירי. נושא זה ומלחמה שמו הוא נושא או מאד יקר, נוסח טולסטוי, נוסח סטנדהל, או נושא זול, אינפלאטיבי נוסח פראנק, ויתר אנשי "צימרוואלד", שמרוב פציפוזם פתחו במלחמת-האזרחים הרוסית, שעלתה ל"עם הרוסי בקרבנות פי עשר מכפי שעלתה המלחמה "האימפריאליסטית", אם נרצה ל"השתמש במונחים שלהם.

בסיפורי המלחמה של ייבין אנו מוצאים את כל ייבין האיש והסופר: האיש המתבודד, הסופר של הקולדממה-דקה. מה קל לתלות את האסון בקולרו של מדינאי ריאקציוני, ר"ל, זה או אחר, כפי שעשו זאת הסופרים הפציפיסטיים, רובם ממקור יש"ר, ששרצו ורבו מיד אחר המלחמה ההיא. אנו ניזכרים בפראנק הג"ל, באמיל לודביג, רובם של פציפיסטים אלה קפצו מי לקומוניזם ומי להיטלריזם.

מעשה דוד הצעיר, המלך לעתיד לבוא, הלך גם ייבין "לראות את המלחמה". ייבין רואה במלחמה איזה כוח-בראשית, סטיכיה, משהו מעין התפרצות הרגעש, רעש אדמה, רוח סערה, טייפון בלעז. והאדם ע"מול זה כשהוא "ערום ועריה", חסר אונים.

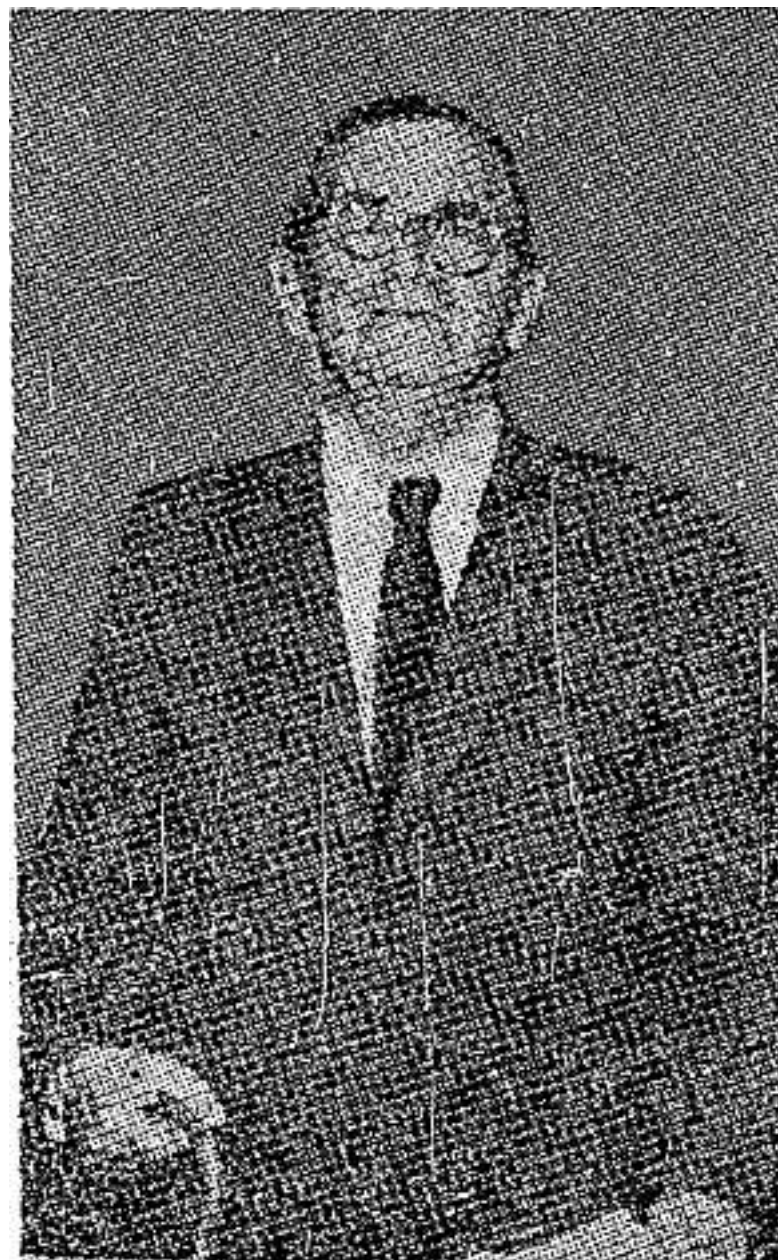
עברו, ב"ה, ארבעים שנה מאז קריאה ראשונה בסיפורי המלחמה של ייבין. ועכשיו, כשאתה חוזר וקוראם מחודש, הרי הרשם לא השתנה. כאז, כן עתה. הנה מובא לקבורה חייל שנפל. איש אינו יודע שמו. איש אינו מתענין לדעת שמו. והחייל מובא למנוחת עולמים ללא ציון למראשות קברו. איש לא יטרח לכתוב לרעה, לא, ליחומים. וזהו הנוסח של כל סיפורי המלחמה של ייבין.

ולא רק מאמרים, מסות וסיפורים פורסם ייבין ב"התקופה". בקובץ השני, פורסם כי עין שיר בפרווה ואולי מסה "חלום פלא". נצטט בזה משפטים אחדים לשם עמידה על התוכן. "בתביון לבן של העלם פוה גן נהדר", "והעלם היה צמא לחיים. עיניים זכות, עיני ילד תמימות היו לו". "אויב חמוש מגן וברזל התנפל על ארץ קטנה". "ובני הארץ היתה להם רק אחת — אש אהבה לחירות בערה בלבם". "הרבה מרעיו, אנשי מלחמה, מצאו להם קבר". "כל רעיו נהרגו במלחמה והוא נשאר אז לבדו לבדו".

הן תסכימו, ש"כל ייבין" בשורות ה"ספורות האלו. גיבא ייבין וידע מה שגיבא.

ימי הילדות של ייבין אינם נהירים לי. פשוט, אין אנו סקרנים. ותכל. והנער ייבין לומד בגימנסיה של כהן אשר בחילנה. גימנסיה זו היתה שם דבר בשעתה. בית אולפנה תיכוני פרטי. שפת הלימודים היא רוסית, כמובן. אבל מרבים ללמוד עברית והיום החפשי מלימודים בשבוע הוא יום השבת. ובין המורים לעברית ישנם סופרים עבריים אחדים: נח פינס, י.ל. ברוך. ומי עוד? הגימנסיסטון ייבין היה ילד פלא. ר"אח"כ, סטודנט. ולא סתם סטודנט, אלא ב"אוניברסיטת מוסקבה, — הטובה באוניבר"

ימים ימימה. שמותיהם ו"שיחתם" של "ה"גנרלים" שבספרות היו מוכרים לך. היית סקרני לשמות "הקצינים הצעירים". וניתת סלת בשמות חדשים: אליעזר שטייגמן, בן אברהם, פרידמן, א.צ. גרינברג. אחד מהשמות החדשים בספרות העברית היה אז, לפי גי ארבעים שנה, י.ה. ייבין. משום-מה נדבקת בשם זה. דבריו היו מופיעים הן ב"מדור הסיפורים של קובצי "התקופה" והן במדור המאמרים.

במאמריו ניכר היה, שלפניך סופר צעיר, שטרם מצא את דרכו. אם נרצה לחפש לשון מליצה, נוכל להגיד: הוא עומד על פרשת-דרכים. אין הוא כופה הר כגיגית על הקורא ומכריחו לקבל את דעתו. והיה ה"רושם, שלפניך סופר צעיר, המחפש דרכו והמשתף את הקורא בחיפושיו. שזנה היה ייבין המספר. דוקא סיפוריו היו מעניני דיומא: על המלחמה. לאחר שנים נודע לך, שייבין שירת כרופא צבאי. כמוהו כחבריו הגדולים: טשרניחובסקי ו"המבקר פרידמן. על ייבין הקצין בצבא הצאר התהלכו אנקדוטות. ורובן הסתובבו מסביב ליחסים בין ייבין לבין חרבו. במקום להיות תלויה על "יורד ימינו", הרי אצל ייבין היא נשמטת מתחת לגבו... אבל "הפורי" ניה" סבל גם את ייבין. היה מחסור גדול ברופאים.

סיפורי מלחמה? בעשרים השנים שבין מלחמה למלחמה הוצף שוק הספרים בספרות פציפיסטית זולה. גם לב טולסטוי כתב סיפורי מלחמה: כידוע, לב טולסטוי היה פציפיסטן לפי השקפותיו. אך פציפוזם ל"הוד ואמנות לחוד... אבל לא "סיפורי סבס"טופול" כתבו בשנים שבין מלחמה למלחמה, אלא סיפורי-מלחמה בנוסח "טוב הוא האדם" של פראנק, "במערב אין כל חיש" של רמארק. בעברית הופיעו סיפורי המלחמה

בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת: "כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני דיו בקב חרובים מערב שבת לערב שבת. (תענית פרק ג', עמוד כ"ד) ושוב שטט דובי ברחובות העיר ה"עברית. עתה הוא נראה ירוד מאד. מעילו היה קרוע בשרווליו, ועל פניו היה ניכר, שהוא סובל רעב במשך הרבה זמן. (י. ה. ייבין, "ירושלים מחכה" י"ד).

זה חדשים אחדים מאז הוגנב גם לי, שד"ר יהושע ייבין הוא בן שבעים. ובמשך חדשים אלה, הנני "משנס את מתני" מידי פעם בפעם וניגש לשולחני על מנת לכתוב משהו עליו. מתישב לשולחן, נוטל את "כלי הכתיבה" ומיד חוזר ב"י. קשה היא הכתיבה על "בשר ודם". במקרה זה עליך "לגלות טפח", בתנאי של "כיסוי טפחיים". אבל במקרה ייבין הן אין לך מה "לכסות". ודוקא עליו קשה עליך הכתיבה. הנך ניגש לשולחן, ב"מקרה זה בדחילו ורחימו וחוזר כך. וכך נדחתה הכתיבה על "נושא זה" משבוע ל"שבוע, מחודש לחודש. שבוע רודף שבוע. חודש רודף חודש. הפעם תקוה, שאני את גבר על עצמי. ובכן לענין.

ונתחיל מ"בראשית" מתי הכרתי את ייבין? היתה זאת הכרה כפולה. בראשונה הכרתי בכתב. לפני שהכרתי את ייבין בגופו, הכרתי את פרי עטו. בזמן המלחמה ההיא, כלומר "הראשונה", כפי שמקובל ל"כנותה, הופיעו בזה אחר זה כמה סופרים עבריים צעירים. בשם "ייבין" נתקלת לראשונה בקובצי "התקופה" הראשונים. היתה זאת הכרה בין קורא לבין סופר. הכרה ממין זה אינה הדדית, אלא, כפי שמבטאים ב"זמננו ובמקומותינו, "חזר סיטריט". הקורא מכיר את הסופר, ליתר דיוק: את פרי עטו של זה. אבל הסופר אינו מכיר את הקורא.

ובכן "התקופה". היה פעם בעם ישראל "נדיב ידוע" לספרות העברית. שמו נישכת, הננו עם כפוי טובה. היה זה אברהם יעקב שטיבל. הוא התחיל, כשם שכל אחד מאתנו התחיל. התחיל כקורא. אבל על אף היותו "חובב שפת עבר", היה גם איש-עסקים מצליח. ואולי גם המלחמה סיעה לכך... וההצלחה בעסקים לא פגעה ב"חובבותו" לעב"רית. דוד פרישמן התבטא: "הבו לי מיליון ואני אקים ספרות". בא שטיבל וסיפק ל"פרישמן את ה"מיליון". לא מיליון אחד, אלא כהנה וכהנה מיליונים. ופרישמן עמד בדיבורו. מצא מין את מינו: אין אנו יודעים, אם שטיבל מצא את פרישמן או פרישמן — את שטיבל. יש להניח, שיותר קל למצוא "פרישמן" מאשר "שטיבל"... מציאת מין את מינו קרתה בשלהי המלחמה הראשונה, בין "כסה לעשר" של ה"רבולוציה, כלומר בין "פברואר" לבין "אוק"טובר". וברוסיה של אז לא היו חסרים סופרים עבריים. גם כסף לא חסר. חסר היה גייר. כשהיית פנתת את כרך "התקופה", היה לך גם לשמות הסופרים, הידועים לך מ

אב"א אחימאיר

אחי ד"ר יהושע ייבין (2)

גימנסאית, הייתי פוגש אצל השמעונובי צים. מרים התרועעה עם הבנות. אחיותיו של המשורר דוד שמעונוביץ, שהיה אז רוב זמנו במוסקבה, אם בתור חבר מערכת העתון "העם" ואם מקורב ל"התקופה" שבעריכת פרישמן ובהוצאת שטיבל. כן.

הפגישה הראשונה, פגישת ההכרה, כמוה כיתר הפגישות לעשרות, למאות עם ייבין. הוא כדרכו: מלה בסלע. כפי שאומרים בעברית מופא"ית: "מוכנס בתוך עצמו". אך יש "כניסה", שמקורה מחמת ריקנות נפשית, ויש כניסה...

בכל הפגישות בכפר יחזקאל נראה ייבין חולם, כשמבטו נעוץ בגילבוע ומאחוריו גבעת המורה. על דברים שבציבור לא התווכחו, למרות היותו חבר "אחדות העבודה" ואני "הפועל הצעיר". כבר אז התחלתי להסיק מסקנות מהרבולוציה הרוסית, כשייבין טרם התחיל להסיק מסקנות מהמציאות הישובית והציונית. רק פעם פרצנו בפולמוס ספרותי. אני הבעתי הערצתי לסופר הסובייטי ממקור ישראל יצחק (איסאק) בבל. וייבין לעומתי: "כך אין כותבים על מלחמה... היהודי המת בולל רוצה להפגין, שהוא קוזאק לכל דבר". ניזכרתי ב"צקון לחש" של כתיבת ייבין על המלחמה והבינותי את זעמו על בבל. אבל נשארתי מעריץ כתיבת בבל עד היום הזה, מבלי להתעניין אם ייבין שינה דעתו על סופר גדול, ששילם בחייו עבור רצונו לשרת עם זר ואידיאלים לא לו...

באותו זמן השתולל טיפוס הכטן בע"מ. מרים, שעמדה ללדת את זאביקי, שכ"בה בעין חרוד, ואותי הזעיקו לבית ה' חולים הממשלתי שבחיפה. ומתוך חום של

סמוך לארבעים מעלות, נחרתה בזכרוני בתת-הצחוק הטובה המעודדת של ד"ר מגדלברג, אליו התיחסתי בכזו בשל היותו לא סתם מתבולל, אלא "מנשביק". כ"שהבראתי, כבר נמצאתי בת"א. כל דרכי העמק מובילות תל-אביבה... והתלו סידר רות הפגישות לעשרות, למאות, בין ייבין לביני. היכן לא התקיימו פגישתנו? במ"ערכת "דואר היום"; בצריפי הדלות שב"שכונת הקאוקאזים"; במערכת "חזית העם" שבדרום הרחוק של העיר, סמוך לנפחיה; בהפגנות ברחוב אלנבי; בכלא יפו, ב"מרכיזה" בירושלים.

ב.

אבל היכן ומתי נתקיימה הפגישה הגורד-לית בין ייבין לבין אורי צבי? רבות אפי' שר לכחוב על ידידות זו בין השנים. אם יאמרו לך "קנאת סופרים", הרי שתשיב במילה אחת: "ייבין!". בתולדות התרבות ישנם כמה זוגות רוחניים. אנו נזכרים בביאליק ורבניצקי, במרכס ואנגלס, בהרצן ואוגרייב, בגיתה ושילר. רשימה זו אפשר להרחיב ולהרחיב. עוד כתב יכתב על הידידות בין אורי צבי גרינברג וייבין. טרם הגיעה שעתה של כתיבה זו. וכשתגיע השעה נזדקק לעט מבורך פי כמה מעטו של בעל רשימה זו.

זמן רב נחשבנו לשלישיה. החוט המ' שולש לא נותק עד עצם היום הזה. היינו הראשונים להרמת דגל המרד לשם מלכות. אורי צבי — בעט הזהב שלו. (אצל אורי צבי הכל זהב...). וייבין, שהלך אחר אורי צבי בעיניים עצומות ואשר הלך עמדי, שכם בשכם, בראש מורם. היינו ונשארנו שלישיה, למרות כל השוני באופי שלנו:

בטאון לגמרי בלתי תלוי. אורי צבי כבר לא היה אז בארץ. ועל ז'בוטינסקי חלה פקודת הגירוש המאנדטורית-יודנראטאית. נשארנו אנו השנים, ייבין ואני, היתה הר' גשה של עומדים בחזית. אבל שם בעורף הרחוק נמצאים המפקדים ז'בוטינסקי ב' פריס ואח"כ בלונדון ואורי צבי בראשונה בברלין ואח"כ בוורשה. גם ענין "חזית העם" אינו נושא הפעם. והדבר היה ערב עלית היטלר לשלטון. בוודאי לא חזינו בגודל האסון הקוסמי הממשמש ובא. אבל הזעם הבלתי קונקרטי, כמעט ללא כתובת, היה בו משל זיק נבואי.

ייבין פירסם או בהמשכים את "ירושלים מחכה" — ספר הקיסרוג על היודנראט הישובי. ישנם בספר זה קטעים מיותרים. גם אז היה ברור שהם מיותרים. אבל... ותשובת היודנראט היתה אכזרית: עלילת הדם. וכשהנך מהרהר על ייבין האיש, אתה שואל את עצמך: האומנם הוא היה מסוגל טותה. וזו הגיעה לפיסגתה ב"ירושלים כזו?

כתיבתו של ייבין הצטיינה תמיד בפש"טותה. וזו הגיעה לפיסגתה "בירושלים מחכה".

והיו אלו שנים של "ברית הביריונים". אף זהו פרק שנישכח ושמצודים רבים היו מעוניינים להשכיחו. תשובת היודנראט לברית הביריונים היתה עלילת הדם. תשובת היודנראט לאצ"ל היתה התותח "הקדוש"...

כיצד התקיימו? כיצד התקיים ייבין עם "הריחים על צאוורו"? אותו קב החרור בים" הניצחי היהודי... בשנות הביובו והפקרות של שנים אלו, מי ניזכר, שנושאי תנועה התקיימו על "קב חרובים". הן כ'

אגדה מצלצלים הדברים האלה. ברור, ש"מחזית העם" הובילו הדרכים לא ל"שלג לבנון", אלא ל"מרכיזה"... ואם היה "בחור ישיבה" מושלם, הרי ייבין שמו, יהושע השל ייבין, ד"ר ייבין! והכן כבר אז לא היה ייבין נער במובן כרונולוגי. הוא היה הקשיש שבחבורה. ספק לייבין את מנת "המציצה" (סיגריות) ואת העתון, הרי הוא מתכוון בפנינתו בחברת אנשים שוכבי משכב זכר, טף, חיה ועוף מבלי להרגיש בהם. ולאורך ה"מרדבן" (המסד ריון) של הסוהר היה נשמע קול של גורג'ו, האסיר היווני, כשהוא מחקה את ייבין באוצר המלים העברית הדל שלו, עם צליל של שפת אמו היוונית: "ד"ר ייבין, יש לך עתון?"

נפסקה פרשת "ברית הביריונים". ייבין ניסגר יותר ויותר בתוך עצמו. דירת ה' מרתף שלו בירושלים הפכה לתלפיות ל"לחיי והוא מילה בסלע. קול ייבין אינו נשמע. ולפתע: "חתן התנ"ך" ורבים הו' תעו. הופתעו אלה, שלא עמדו ליד "בור הסידי", הוה, תוספת לעוד כמה סגולות רוחניות שלו. ואילו נערכה התחרות על הספרות העברית, על הספרות הכללית, על התלמוד, על המדרשים, ועל מה עוד? אלה, שהכירו את ייבין משנים רחוקות, לא הופתעו, הם קבלו את "חתנות" ייבין כדבר מובן מאליו.

★

ועדיין ירושלים מחכה, אחי ייבין. לא רק ירושלים, אלא גם הברון, גריונים וה' ירדן הקדוש. הם מחכים לנו. ובוא נבוא אליהם ואחד מראשי הבאים, תהיה אתה אחי, שהגיעת לשיבה טובה.